

УДК 373.3(477.87) «50/70»

Фізеши Октавія Йосипівна

доктор педагогічних наук, доцент

декан педагогічного факультету

доцент кафедри педагогіки дошкільної та початкової освіти

Мукачівський державний університет, м.Мукачево, Україна

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗМІСТУ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ У ШКОЛАХ ЗАКАРПАТТЯ (50-70 рр. ХХ ст.)

Процес приєднання закарпатських земель до Радянської України зумовив перетворення в освітніх процесах. Особливо насиченими стали зміни, які стосувалися змісту освіти як головного компонента освітніх процесів. Реформи змісту початкової освіти першого повоєнного десятиліття носили суперечливий характер, натомість наступні десятиліття характеризуються його стандартизацією: розробка та вдосконалення навчальних планів, програм, підручників, методичного забезпечення викладання навчальних предметів як для шкіл з українською/російською, так і для шкіл з угорською/румунською мовами навчання.

Ключові слова: зміст освіти, навчальний план, навчальна програма, підручники, початкова освіта, Радянський Союз, Закарпаття.

Вступ. Сьогодні в Україні продовжується робота над проектом Концепції початкової освіти, адже набуті в початковій школі особистісні якості, знання, вміння, компетентності визначають світогляд, громадянську позицію, успіх подальшого виховання й самовиховання особистості. Доцільність дослідження зумовлюється й низкою суперечностей на рівні змісту й організації початкової освіти: між необхідністю модернізації початкової школи на засадах демократизації, демонополізації, співробітництва з різними соціальними інституціями та відсутністю реальних механізмів впровадження інтегрованих (традиційно-інноваційних) моделей і технологій; між історично доведеним гуманістичним спрямуванням початкової освіти та невідповідним рівнем його реалізації в освітньому процесі сучасної початкової школи; між необхідністю врахування регіональної специфіки початкової школи та недостатнім вивченням ретроспективи місцевих особливостей її організації і змісту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми вдосконалення змісту навчання в початковій школі розкрито Т. Байбарою, М. Вашуленком, І. Гудзик, Н. Кічук, Н. Коваль, Л. Кочиною, С. Мартищенко, О. Масол, Л. Прищепю, В. Тименком, О. Хорошковською та ін., сучасні концептуальні підходи до реформування початкової школи досліджено в наукових розвідках В. Бондаря, О. Савченко, Н. Бібік, А. Цимбалару та ін. Особливості становлення та розвитку змісту освіти в школах Закарпаття в різні історичні періоди лише частково, за локальною проблематикою, відображено в дисертаційних працях М. Кухти, Г. Лемко, І. Мельник, О. Морозової, Г. Розлуцької, В. Росула, Г. Стефанюк. Питання щодо реформування змісту освіти в початкових школах Закарпаття в умовах зміни державно-територіального підпорядкування повоєнного періоду не було об'єктом наукових розвідок.

Мета статті – дослідження особливостей навчально-методичного забезпечення змісту початкової освіти в школах Закарпаття радянського періоду в 50-70 их роках ХХ століття.

Виклад основного матеріалу. Проблема вдосконалення змісту освіти завжди була під особливим контролем радянської держави, навчальні плани, програми, підручники постійно коригувались та оновлювались. Так, у 1952-1953 навчальному році у початкових школах Української РСР були запроваджені нові навчальні плани. Зокрема, в них з'явилися нові навчальні предмети, а саме: «Іноземна мова», яка вивчалася з третього класу по дві години в тиждень, та «Фізичне виховання», яке замінило на-

вчальний предмет «Військово-фізична підготовка» та вводилося з другого класу. Також навчальні предмети «Природознавство», «Географія» та «Історія» вивчалися з четвертого класу, а в попередні роки – впродовж третього та четвертого класів. Це зумовлено тим, що навчальний матеріал цих предметів для учнів третього класу був занадто складним для сприймання, тому програми початкової школи були дещо скорочені за рахунок тем, малодоступних для сприйняття учнями початкових класів. Натомість, «початкові відомості з природознавства, географії та історії учні I-III класів отримували на уроках рідної мови і пояснювального читання за допомогою бесід, спостереження і екскурсій» [1, с. 799]. Слід додати, що вже через місяць після початку 1952 – 1953 навчального року на виконання Постанови Ради Міністрів Української РСР № 2108 від 5 жовтня 1963 року «Про відміну викладання іноземної мови в III і IV класах семирічних і середніх шкіл Української РСР», наказом Міністерства освіти УРСР № 525 від 6 жовтня 1953 року вивчення іноземної мови в початковій школі було скасоване з 10 жовтня [2, арк. 122]. Також, у нових навчальних планах збільшилася кількість годин на вивчення «Малювання» та «Співів» у початковій школі. Щодо тижневого навантаження школярів, то воно не змінилося для першого та другого класу, тоді як для третіх і четвертих класів зросло відповідно на дві та одну годину (у III класі становило 27 год, а у IV класі – 29 год). У відповідності до переліку навчальних предметів були укладені навчальні програми, які «передбачали формування в учнів марксистсько-ленінського світогляду, виховання їх у «душі комунізму», радянського патріотизму, відданості батьківщині – СРСР. У навчальних програмах, – зазначає І.В. Зайченко, – не було поняття «український народ». Україна не розглядалася як держава, не вивчалася історія, географія України тощо. Таким чином зміст освіти перетворювався на інструмент реалізації суспільно-політичних ідеологем та планів тоталітарного режиму – стерти національну свідомість українського народу, замінивши її на загально радянську» [1, с. 785].

З метою успішної реалізації змісту освіти у відповідності до нових навчальних планів, Радою Міністрів УРСР та Міністерством освіти УРСР були видані Постанова № 1175 від 11 червня 1953 року та Наказ № 379 від 30 червня 1953 року «Про заходи по забезпеченню шкіл Української РСР навчально-наочним приладдям у 1953 році». Цими документами регламентувався мінімум наочних засобів навчання, якими повинні бути забезпечені школи, щоб не допускати «проведення навчання дітей в школах ...

схоластично, лише за підручниками, часто на дуже низькому науковому та методичному рівнях» [3, арк. 69]. У додатках до цього наказу [3, арк. 72-75] визначений перелік наочних засобів навчання для початкової школи з кожного предмета, як от:

- з «Української мови» передбачалися такі засоби навчання: на кожний перший клас набір рухомої азбуки класної, комплект карток з великими і малими буквами, настінні таблиці з письма (3 таблиці), серія настінних таблиць з граматики та орфографії для I-II класів (12 таблиць), серія настінних таблиць з граматики та орфографії для III класу (16 таблиць), серія настінних таблиць з граматики та орфографії для IV класу (18 таблиць), набір настінних багатоколірних картин з розвитку мови для I класу (12 картин);
- з «Російської мови» те ж, що й з «Української мови», тільки ще й додатково набір настінних багатоколірних картин з розвитку мови для II (12 картин), III (10 картин), IV (10 картин) класів;
- для вивчення «Арифметики» пропонувалися класна рахівниця, арифметичний ящик великого розміру, арабські цифри і арифметичні знаки, серія числових таблиць для вивчення чисел першого десятка (10 таблиць), таблиця множення в межах 100 (стовпчиками), таблиця метричних мір, таблиця вимірювання площі, таблиця вимірювання об'ємів, алюмінієвий кухоль мірний ємністю 1 л, годинниковий циферблат з рухомими стрілками, лінійка класна дерев'яна з ручкою та поділками на сантиметри та сантиметри, довжиною 1 м, косинець класний з ручкою дерев'яний, циркуль класний;
- з «Географії» – фізична та політична карти Української РСР та СРСР, карта природних зон СРСР, карта півкуль (частини світу, океани і теплові пояси), кімнатний та зовнішній термометр, фільмоскоп, глобус демонстраційний, компас шкільний;
- для вивчення «Історії» пропонувалися карти «Східні слов'яни і Київська Русь», «Руські князівства в XII-XIII ст.», «Утворення Російської централізованої держави»;
- з «Природознавства» – серія настінних багатоколірних картин «Світ тварин» (30 картин), серія ілюстрованих таблиць «Будова тіла людини, охорона здоров'я і заразні хвороби» (10 таблиць), серія ілюстрованих таблиць «І.В. Мічурін та його таємниці» (8 таблиць);
- для уроків «Співу та музики» – камертон або тонар;
- для уроків «Фізичного виховання» – альбом «Фізичне виховання в початковій школі».

У відповідності до вищезазначених документів усі початкові школи повинні бути оснащені наочними посібниками, зокрема найпростіші з них мають виготовлятися вчителями, для яких організовувалися виставки наочних посібників при обласних управліннях народної освіти, відбиралися кращі. Тобто, можемо стверджувати, що з появою документів, які регламентували перелік наочних та методичних посібників, навчальний процес переходив на вищий, більш якісний, рівень.

У 1954 – 1955 навчальному році, після порушення на XIX з'їзді КПРС та XVII з'їзді КП(б)У в 1952 році питання про політехнізацію освіти, до навчальних планів початкових шкіл вводиться навчальний предмет «Ручна праця». У відповідності до цього науковцями АПН СРСР розроблялися питання сутності та основних напрямів трудового виховання, зокрема і в початковій школі. Методологічною основою трудового виховання підростаючого покоління передусім став принцип поєднання навчання з працею.

У 1956 році Міністерством освіти УРСР був виданий Наказ № 231 від 28 травня 1956 року «Про удосконалення програм і підручників на 1956/57 навчальний рік та створення нового навчального плану і програм для середньої школи Української РСР» [4, арк. 87-89], у відповідності до якого затверджувався персональний склад комісії за напрямами, які мали подати проекти нових навчальних планів до 28 червня 1956 р., а до 1 грудня 1956 р. завершити складання нових програм. До складу комісії з розробки нового навчального плану та програм для початкової школи увійшли провідні педагоги-науковці, укладачі підручників та вчителі початкових класів: О. Астряб, Л. Балацька, Н. Гов'ядовська, П. Горбатий, В. Єзерська, С. Канока, С. Ковальова, К. Корнієнко, М. Миронов, В. Помагайба, Б. Саженок, С. Чавдаров. Результатом роботи цієї групи стало впровадження з 1957-1958 навчального року в школах нового навчального плану. У порівнянні з навчальними планами попередніх років відбулися такі зміни: вилучення навчальних предметів «Каліграфія» та «Іноземна мова», впровадження «Фізичного виховання» з I класу та збільшення кількості тижневих годин до двох у всіх класах, зменшення тижневого навантаження у III та IV класах на 2 години, відповідно до 25 та 27 годин.

Положення «Про восьмирічну школу» 1960 р. визначає, що навчання та виховання у восьмирічній школі здійснюється за навчальними планами та програмами, які затверджуються Міністерством освіти. Проте обласним управлінням освіти надавалося право за погодженням з Міністерством освіти вносити необхідні зміни (п. 8) у навчальні плани та програми з врахуванням місцевих умов у межах визначеної загальної кількості годин для кожного класу [5]. Програми вивчення рідної мови (угорської/румунської) для національних шкіл Закарпаття склалися на місцях.

Зміст освіти на початку 60-х років ХХ століття був спрямований на вивчення основ наук на основі тісного зв'язку з життям, із практикою комуністичного будівництва, з посиленою участю дітей у різних видах суспільно-корисної праці. У пунктах 12-14 «Положення про восьмирічну школу» визначено особливості формування змісту освіти та виховання, форми та методи організації освітньо-виховної діяльності шкіл, в тому числі й початкових [6].

8 грудня 1966 року Центральний комітет КП України і Рада Міністрів Української РСР прийняли Постанову № 900 «Про заходи дальшого поліпшення роботи середньої загальноосвітньої школи в Українській РСР», в якій зазначається, що «Міністерства освіти (народної освіти) союзних республік не вживають належних заходів щодо подолання невідповідності навчальних планів і програм сучасному рівню наукових знань, щодо усунення перевантаження школярів обов'язковими навчальними заняттями, яке негативно позначається на глибині і міцності знань учнів, на їх здоров'ї» [7]. Тому першочерговим завданням стало приведення у відповідність до нових вимог життя, суспільства і держави навчальних планів та програм, зокрема «при розробці нових навчальних планів і програм, – зазначається у Постанові, – привести зміст освіти у відповідність з вимогами розвитку науки, техніки і культури; забезпечити наступність у вивченні основ наук з I по X клас, більш раціональний розподіл навчальних матеріалів по роках навчання, початок систематичного викладання основ наук з четвертого року навчання (зберігаючи діючі умови сплати праці вчителів I-IV класів), а також забезпечити подолання перевантаження учнів шляхом вивільнення навчальних програм і підручників

від зайвої деталізації і другорядного матеріалу» [7]. Постанова дала поштовх до здійснення реформ у початковій освіті, що призвело до оптимізації змісту початкової освіти, використання активних методів та форм навчання, скорочення термінів здобуття початкової освіти (перехід на трирічний термін навчання). Так, «у підходах до побудови змісту початкової освіти періоду до 1966 р., – зазначає Л. Пироженко, – було характерним переважання фактичного матеріалу, відсутність доступних віковій теоретичних знань. Окрім того, величезна кількість тренувальних вправ та фактичного матеріалу призводила до значного перенавантаження молодших школярів» [8, с. 194].

З метою реформування змісту початкової освіти була створена спеціальна комісія (Д. Богоявленський, Г. Люблінська, Л. Мельчаков, Н. Менчинська, М. Моро та ін.), яка впродовж 1966 р. працювала над удосконаленням навчальних програм для початкової школи. Зокрема, психологи та педагоги, які входили до складу комісії, визначили такі завдання початкової освіти:

1) формування світогляду молодших школярів, здатності розуміти прекрасне, оцінювати основні події суспільного життя та висловлювати своє ставлення до них;

2) озброєння дітей міцними знаннями, уміннями та навичками з читання, письма, математики та інших навчальних предметів, що мають важливе практичне значення в житті та трудовій діяльності дітей;

3) максимальний розвиток у дітей спостережливості, мислення, уваги, пам'яті, волі, що має забезпечити підвищення загального рівня школярів, формування у них прийомів навчальної діяльності [9, с. 55].

Результатом роботи комісії стало створення нової програми для початкових шкіл, що «потребувала від учителя активних методів роботи, які б стимулювали дітей до спостережливості, розвивали уміння бачити взаємозв'язки, порівнювати, співставляти, аналізувати, систематизувати, робити необхідні, доступні віковій і рівню розвитку висновки та узагальнення. Нові програми для початкових класів, включені до єдиної системи восьмирічної освіти, набули лінійного характеру, тобто з першого класу по восьмий мали забезпечувати систематичне вивчення навчального матеріалу» [9, с. 197]. Важливим здобутком роботи вищезгаданої комісії стало також скорочення терміну навчання в початковій школі до трьох років, яке було досягнуто не за рахунок скорочення чи спрощення змісту навчання, а завдяки навчанню учнів молодших класів на більш високому рівні складності й більш швидкими темпами вивчення програмового матеріалу. Учителям був запропонований матеріал для експериментальної роботи «Уроки граматики, правопису, розвитку мови в 1 класі (матеріал для експериментальної роботи з граматики, правопису, розвитку мови)» (Київ, 1968). Зокрема, новим у цій програмі з мови є те, що в ній більше уваги приділено не тільки засвоєнню теоретичних знань з граматики, адже граматичний матеріал розташовано так, що діти, засвоюючи теоретичну частину, можуть використовувати знання в свої діяльності, усвідомлювати граматичні категорії як ключ до практичних дій. А в процесі розв'язування практичних завдань – активізується розумова діяльність, що й викликає інтерес учнів до предмета [10].

Вже у 1969-1970 навчальному році розпочався масовий перехід на трирічний термін навчання у початковій школі. Цей процес був складним і вимагав у першу чергу проведення широкомасштабної підготовки вчителів початкових класів до роботи за новими навчальними планами та програмами, озбро-

ення їх інноваційними методами та формами роботи з молодшими школярами, вдосконалення їх методичної підготовленості до нових умов. Особливо складним цей перехід був у сільських малокомплектних початкових школах, в тому числі й Закарпаття. В інформації Закарпатського обласного відділу народної освіти щодо підготовки до переходу IV класів на навчання за новими програмами зазначається, що «Виведено 4-і класи зі 333 шкіл, в них 5332 учнів. Є окремих 4-их класів при всіх типах шкіл – 805, в них 22680 учнів, в комплектах залишилося 157 4-их класів, в них 1648 учнів» [11, арк. 24]. Серед причин, які не дозволили перейти на предметне навчання всіх учнів четвертих класів у звіті зазначаються наступні: не вистачає при окремих школах 50 класних кімнат; не вистачає при 30 школах-інтернатах 887 місць; не знайдено місця працевлаштування для 82 учителів [11, арк. 19 – 20]. Для вчителів початкових класів, які читають окремі предмети в 4 класах за новими програмами Інститутом УКВ в м. Ужгороді організовано самоосвіту за спеціальною програмою з підведенням підсумків на заняттях в шкільних та міжшкільних методоб'єднаннях, а також курсову і семінарську підготовку в період зимніх канікул і літніх місячних курсів [11, арк. 23].

Важливим кроком у вдосконаленні змісту початкової освіти 60-их років стало власне українське підручникотворення. Зокрема, з'явилися підручники для початкових шкіл українських авторів, серед яких букварі Н. Гов'ядовської, Л. Демолевич Б. Саженок та М. Саженок; підручники з української мови та читання С. Чавдарова та інші. Великий резонанс викликало експериментальне видання «Читанки для I класу» (Скрипченко Н. Ф., Горбунцова Т.Ю.), зумовлене переходом на трирічну початкову освіту, обговорення якого відбувалося в рамках Республіканської наради з питання поліпшення «Читанки для I класу» в м. Києві 4 березня 1969 р. Зокрема, тут піднімалися питання і щодо змісту підручника, і щодо наповнення його українськими творами, ілюстративного оформлення, вирішення питань дидактичного характеру, а також значну увагу було приділено виховній – моральній та естетичній – функції навчальної книги. Так, Н. Ф. Скрипченко у своєму виступі зазначила, що «... тільки художньої літератури було недостатньо, бо це не збірник художніх текстів, а підручник з усіх гуманітарних і природничих дисциплін. Крім художніх текстів треба дати ділові статті, доступні дітям за розміром, мовою, поняттями і уявленнями. Ми хотіли створити «Читанку», – наголошує автор, – на матеріалах українських письменників. На жаль не знайшли доступних для дітей даного віку, тому брали перекладну літературу (російську) і письменників народів СРСР і зарубіжних країн. В основі «Читанки» переважають твори української літератури. Всього творів 197 назв, з них 74 % української літератури (тут і класична і українська радянська література), до 22 % творів російської літератури, 8,1 % усної народної творчості. Представлено імена Л. Українки, Шевченка, Франка, О. Вишні, Рильського, Стельмаха, Яновського... 22 % займають твори російської літератури: Пушкін, Толстой, Даль, Ушинський ...» [12, арк. 4]. Автор підручника відмітила, що «досить високохудожніх текстів українських авторів» не можна було підібрати до тем «Жовтень», «1 Травня», «8 Березня», «В.І.Ленін». Письменник М. М. Шумило, який теж був присутній на нараді, зазначив, що «Читанка» вийшла безнаціональною. Багато перекладів» [12, арк. 16]. Вважаємо, що таке відкрите обговорення та обстоювання національної ідеї в підручникотворенні на той час було сміливим

кроком, проте в кінцевому підсумку був прийнятий прокомуністичний варіант першої книги для читання, що, в цілому, відповідало вимогам радянської партійної ідеології.

У 1977 р. ЦК КПРС і Рада Міністрів СРСР прийняли постанову «Про перехід на безоплатне користування підручниками учнями загальноосвітніх шкіл» [13, с. 6]. Термін переходу на безкоштовне користування підручниками – період 1978-1983 рр. Зокрема, цією постановою передбачався друк підручників один раз у 4 роки, з наступним тиражуванням затребуваної кількості. Відповідно до цієї постанови у 1978-1979 н.р. безкоштовними підручниками було забезпечено учнів підготовчих та I класів, а з 1979-1980 н.р. також і учнів II - III класів. У кінці навчального року, як передбачалося постановою, всі підручники молодші школярі мали повертати до бібліотечного фонду школи, окрім «Букваря», що залишався на згадку школяреві як перша навчальна книга. Навчальні посібники з музики та образотворчого мистецтва видавалися учням для користування під час проведення відпо-

відних уроків. Зошити з друкованою основою організовано закуповували батьки учнів через школи [14, с. 86]. Таким чином, упродовж 1966 – 1976 рр. був здійснений перехід на новий зміст освіти, що в основному дало позитивні наслідки.

Викладений матеріал дозволяє зробити наступні висновки. Упродовж 50-70 рр. навчальні плани та програми регулярно переглядалися комісіями, які склалися з провідних науковців та вчителів практиків. Позитивними змінами вважаємо, введення навчальних предметів, які сприяли всебічному й гармонійному розвитку молодших школярів; акцентування на необхідності використання активних методів навчання, які стимулюють пізнавальну діяльність школярів; розробка та впровадження у навчальний процес наочних та технічних засобів навчання. Підручникотворення цього періоду характеризувалося демократичними процесами, адже педагогічною громадськістю відстоювалося право на використання в підручниках для читання творів українських письменників та українського фольклору.

Список використаної літератури

1. Зайченко І.В. Історія педагогіки. У двох книгах. Книга II. Школа, освіта і педагогічна думка в Україні/ І.В. Зайченко. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2010. – 1032 с.
2. Державний архів Закарпатської області (ДАЗО), Ф. Р-165, оп. 2, спр. 516 (Накази Міністерства освіти УРСР. Том III). – 213 арк.
3. ДАЗО, Ф. Р-165, оп. 2, спр. 515 (Накази та розпорядження Міністерства освіти УРСР. Том II). – 134 арк.
4. ДАЗО, Ф. Р-165, оп. 2, спр. 902 (Накази Міністерства освіти УРСР за 1956 рік. Том I). – 97 арк.
5. Об утверждении положений о восьмилетней школе, средней общеобразовательной трудовой политехнической школе с производственным обучением и вечерней (сменной) средней общеобразовательной школе. – № 2027. – 29 декабря 1959 г. // [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.bestpravo.ru/sss/eh-akty/g4b.htm>.
6. Постановление Совмина УРСР «Об утверждении положений о восьмилетней школе, средней общеобразовательной трудовой политехнической школе с производственным обучением и вечерней (сменной) средней общеобразовательной школе». – № 2027. – 29 декабря 1959 г. // [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.bestpravo.ru/sss/eh-akty/g4b.htm>.
7. Постанова ЦК КП України і РМ Української РСР «Про заходи дальшого поліпшення роботи середньої загальноосвітньої школи в Українській РСР». – № 900. – 8 грудня 1966 р. // Закони України [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://www.uazakon.com/document/tpart21/isx21550.htm>.
8. Пироженко Л.В. Реформування змісту загальної середньої освіти (середина 60-х – початок 80-х рр. XX століття): Монографія / Л.В. Пироженко. – К.: Педагогічна думка, 2013. – 304 с.
9. О содержании начального образования // Начальная школа. – 1967. – №1. – С. 54 – 60.
10. Центральний державний архів органів влади, м.Київ (ЦДАОВ), Ф. Р-166, оп. 15, спр. 6415 (Уроки граматики, правопису, розвитку мови в I класі (матеріал для експериментальної роботи з граматики, правопису, розвитку мови) на 1968 р., 1968 р.). – 24 арк.
11. ЦДАОВ, Ф. Р-166, оп. 15, спр. 6870 (Інформації та довідки об'євно про проведену роботу по підготовці до переходу IV класів на навчання за новими програмами і підручниками у 1968/1969 н. р., 1968 – 1969 рр.). – 89 арк.
12. ЦДАОВ, Ф. Р-166, оп. 15, спр. 6795 (Стенограма Республіканської наради по питанню поліпшення «Читанки» для I класу, 4 березня 1969 р.). – 38 арк.
13. Народне господарство Закарпатської області // Статистичний збірник. - Ужгород, 1990. – 379 с.
14. Кодлюк Я. П. Теорія і практика підручникотворення в початковій освіті: підручник / Я.П. Кодлюк. – К.: Наш час, 2006. – 368 с.

Стаття надійшла до редакції 11.10.2017 р.

Стаття прийнята до друку 15.10.2017 р.

Физеши Октавия

доктор педагогических наук, доцент

декан педагогического факультета

доцент кафедры педагогики дошкольного и начального образования

Мукачевский государственный университет, г.Мукачево, Украина

УЧЕБНО-МЕТОДИЧЕСКОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ СОДЕРЖАНИЯ НАЧАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ В ШКОЛАХ ЗАКАРПАТЬЯ (50-70 гг. XX в.)

Процесс присоединения закарпатских земель к Советской Украине обусловил трансформации в образовательных процессах. Особенно насыщенными стали изменения, касающиеся содержания образования как главного компонента образовательных процессов. Реформы содержания начального образования первого послевоенного десятилетия носили противоречивый характер, зато последующие десятилетия характеризуются его стандартизацией: разработка и совершенствование учебных программ, учебников, методического обеспечения преподавания учебных предметов как для школ с украинским/русским, так и для школ с венгерским/румынским языком обучения.

Ключевые слова: содержание образования, учебный план, учебная программа, учебники, начальное образование, Советский Союз, Закарпатье.

Fizeshi Oktaviia

Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor
Dean of Pedagogical Faculty
Department of Pedagogy of Preschool and Primary Education
Mukachevo State University, Mukachevo, Ukraine

**EDUCATIONAL AND METHODOLOGICAL PROVISION OF CONTENT OF PRIMARY EDUCATION
IN THE SCHOOLS OF TRANSCARPATHIA
(in the 50-70s of the XX century)**

The problem of improving of the content of education has always been under the special control of the Soviet state. The curricula, training programs, textbooks were constantly adjusted and updated. In the 1952-1953 academic year in the primary schools of the Ukrainian SSR new curricula were introduced. In these curricula new teaching subjects appeared such as "Foreign Language" and "Physical Education". It had increased more hours to study "Drawing" and "Singing". In 1953 the Order was issued "On measures to provide schools of the Ukrainian SSR educational and visual aids in 1953". This Order had regulated the minimum of visual means of study which schools should be provided with. It had provided the transition of the educational process to a higher, more qualitative level of training.

The curricula and programs, on the basis of which there was training in schools, were approved by the Ministry of Education. At the same time, the Provision "About the Eight-Year School" (1960) granted the right to the regional department of education in agreement with the Ministry of Education to make the necessary changes to curricula and programs taking into account local conditions within the specified total number of hours for each class. The programs for studying the native language (Hungarian / Romanian) for the national schools of the Transcarpathia had formed on the local places.

Key words: the content of the education, the curricula, the training programs, the textbooks, the primary education, Soviet Union, the Transcarpathia.